

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw“

In benauwdheid

Daarom veranderde hij (David) zijn uiterlijk voor hun ogen en hij maakte zich zelf gek onder hun handen en hij bekrabbelde de deuren der poort en hij liet zijn speeksel in zijn baard aflopen.
1 Sam. 21 : 13.

U kent deze geschiedenis uit de Schrift: David, gevlucht voor Saul, komt in 't land van de Filistijnen, wordt daar gearresteerd en voor Achis, de stadsvorst van Path gebracht en stelt zich daar aan als een waanzinnige.

Zo in 't algemeen is men nogal spoedig klaar met deze geschiedenis, of misschien nog beter: klaar met David.

Er wordt over dit verhaal vaak 't volgende gedacht: wat doet David daar ook bij de Filistijnen! Dat waren toch de vijanden van Gods volk? Dat is Davids eerste fout al. En dan: als hij daar in Gath gegrepen wordt (natuurlijk viel hij daar op!), dat hij er zich dan op zo'n minderwaardige manier uit redt door zich als een krankzinnige aan te stellen; een onwaardige houding toch van de mannaar-Gods-hart!

't Is allemaal verkeerd geweest van David, krom, schandelijk, 't was ongeloof bij hem. Daarom wordt hij gepakt en smadelijk weggestuurd. Dat was de straf des HEEREN. Zo is, dunkt me, de gangbare uitleg van deze geschiedenis. En dan komt David er niet best af, naar ons oordeel!

* *
*

Maar, zo mogen wij ons wel afvragen, is dit nu de juiste uitleg?

Zijn we daar inderdaad zo mee klaar? Spreekt de Schrift zelf veroordelend over David hier?

Niet met één woord! Dat wil niet zeggen, dat wij David hier willen goed-praten.

Wij hebben niets goed-te-praten. We moeten ook maar niet denken, dat David hier „brandschoon“ is. Maar we moeten letten op wat de Schrift wél zegt over deze geschiedenis.

Daar is n.l. in de Schrift méér te vinden over 1 Sam. 21 : 13. Dat lezen we in Psalm 34 en 56.

't Opschrift boven Ps. 34 luidt: „Van David, toen hij zijn gelaat veranderd had voor het aangezicht van Abimelech, die hem weg joeg, dat hij heenging“.

En boven Ps. 56 staat: „Van David. Een kleinnood, toen de Filistijnen hem te Gath gegrepen hadden“.

In deze beide Psalmen lezen we, dat David 't heel benauwd gehad heeft.

Ps. 34 : 7: „Deze ellendige riep en de HEERE hoorde en Hij verloorde Hem uit al zijn benauwdheden“.

Vs 20: „Vele zijn de tegenspoeden des rechtvaardigen...“ Nog duidelijker leren we Davids benauwdheid kennen uit Ps. 56

vs 2: „Wees mij genadig, o God, want de mens zoekt mij op te slokken (Nieuwe Vertaling: want de mensen vertrappen mij), de ganse dag dringt mij de bestrijder. Mijn verspieders zoeken mij de ganse dag op te slokken, want ik heb vele bestrijders, o Allerhoogste“.

Vs 7: „zij rotten tezamen, zij versteken zich (Nieuwe Vert.: zij spieden), zij letten op mijn schreden, als die op mijn ziel wachten (Nieuwe Vert.: terwijl zij loeren op mijn leven)“.

* *
*

Willen we daaraan eerst eens denken? David heeft 't buitengewoon benauwd gehad.

We moeten niet beginnen hóóg boven David te gaan staan en dan maar te gaan oordelen: eigen schuld, ongeloof!

We moeten maar eens beginnen de Schrift te lezen.

David heeft in korte tijd ontzettende dingen meegemaakt: de schoonzoon des konings is verstoten van 't hof.

En waarom? Omdat David aan de kerk zoveel kwaad gedaan had? Had hij zich verkeerd gedragen tegenover Saul?

Precies andersóm!

Jonathan zei eens tot zijn vader Saul: David heeft zijn leven op 't spel gezet en de Filistijn verslagen en de HEERE heeft een grote verlossing voor geheel Israël bewerkt, 1 Sam. 19 : 5.

Zó was het: David leed onschuldig. Maar Jonathan's voorspraak bij Saul baatte niet.

Saul was ten volle besloten, om David te doden, hij wierp zijn spies zelfs naar Jonathan, 1 Sam. 20.

En toen moest David vluchten, niet alleen van 't hof van Saul, maar hij moest onderduiken als een vogelvrij-verklaarde.

Alles moest hij loslaten, zijn vrouw Michal, zijn vriend Jonathan, zijn huis, nergens was hij meer veilig.

Hij vlucht voort, langs Nob, durft niet voor de tweede maal naar Samuel te vluchten (1 Sam. 19 : 18), kan niet te Nob blijven, hij moet vèrdèr.

Dat is Davids lijden. Lijden om des woords wil. Zó moet u dat zien uit de Schrift.

Hij heeft geen plaats, waar hij rustig zijn hoofd kan neerleggen. Er was „maar als een schrede tussen hem en de dood“.

Zijn leven was een gestadige dòòd! Zo is hij „er mee aan“, dat hij de vijanden in de armen vlucht, dat hij naar 't land der Filistijnen gaat.

Zijn beproeving was zo ernstig, dat hij in zijn grote ellende naar Gath vlucht, nota bene! de plaats, waar Goliath vandaan kwam, Goliath, die hij gedood had door Gods kracht!

Geloof u maar vrij, dat zijn nood toen wel groot geweest moet zijn!

En dan, in Gath, wordt hij „ontdekt“, voor koning Achis geslept. Nu hebben ze de overwinnaar van Goliath te pakken, in levende

UIT DE INHOUD:

In benauwdheid	C. S.
Een honderdjarige VI (slot)	J. M.
Populair-wetenschappelijke schetsen IV (slot)	J. Stw.
Meester en leerling II	G. P.
De Boer	B.
Boekbespreking	H. J. J.
Over de opbouw van een nieuwe kerk	T. H. J. Stw.
Mislukte ontmoeting	J. W.
Persschouw	C. V.
Van hier en ginds	
Kerknieuws	

lijve! Zo wordt hij gesleurd naar 't hol van de (tweede!) leeuw!

En dan ziet hij geen uitweg meer...

Hij verandert zijn smaak, staat er. Of: zijn flinkheid, onderscheidingsvermogen, verstand, doorzicht.

Hij wordt waanzinnig onder hun handen.

Hij was „òp van de zenuwen“, òp van de ellende, die hij de laatste dagen had door-gemaakt.

Alleen, in 't geweld des honds!

„Mijn God, mijn God, waarom hebt Gij mij verlaten? Verre zijnde van mijn verlossing, van de woorden mijns brullens?“ Ps. 22 : 2.

In Israël geen plaats, bij de Filistijnen gepakt, de dood voor ogen.

En David was een rechtvaardige!

* *
*

We moeten maar niet veroordelend boven David gaan staan. We doen maar beter, als we de situatie zien, waarin David verkeerde.

Mannen Gods, die gesmaad en vervolgd worden, zijn ook maar mensen van vlees en bloed. Zij hebben ook hun gevoel. En zij hebben ook wel eens gebeeft op hun benen en wel eens gezegd: wat moet er nu van worden?

't Valt niet mee, aller afschrapsel te zijn, een schouwspel der wereld, der engelen en der mensen.

Mannen Gods zijn in zichzelf ook niets.

„Waar is de roem? hij is uitgesloten!“ Rom. 3 : 27.

Een weg blijft er over: Gods verlossing, Gods ontferming. Dat moeten we altijd weer goed leren: 't doen des HEEREN, de verlossing door de HEERE. We kunnen zoveel over David praten, dat wij vergeten wat de HEERE doet!

„De ogen des HEEREN zijn op de rechtvaardigen en Zijn oren tot hun geroep“, Ps. 34 : 16.

Om Christus' wil. Die zich vernederd heeft in de allerdiepste versmaadheid en angst der hel, met lichaam en ziel aan 't hout des kruises. Op Hem moet ons geloof zich richten. Op Davids Zoon en Heer!

In Hem, onze verhoogde Zaligmaker, hoort Hij ook ons geroep om Zich over ons, Zijn kerk, te ontfermen.

C. STAM.

Buitenlandse kerken

EEN HONDERDJARIGE

VI (Slot)

De verhouding tot onze kerken

In dit slortartikel willen wij iets meedelen ter completering van het voorgaande, over de verhouding van de Christ. Geref. Kerk in Amerika tot onze Kerken.

Zoals algemeen bekend is, leefden de Christ. Geref. Kerk en onze Geref. Kerken in Nederland, vóór de laatste wereldoorlog, in de beste verstandhouding met elkaar. Beide kerkengroepen leefden met elkaar „in correspondentie”, zoals dat heet in de kerkelijke terminologie onder ons. Dat wil zeggen, dat beide kerkengroepen een vriendelijk en „zusterlijk” contact met elkaar onderhielden over de oceaan heen. Predikanten uit beide kerkengroepen mochten over en weer preken. Wanneer een amerikaans predikant uit de Christ. Geref. Kerk hier te lande vertoefde, dan kon een kerkeraad in ons land, hem rustig uitnodigen om voor de gemeente voor te gaan. Omgekeerd, wanneer een predikant uit onze kerken in Amerika verbleef, kon men hem daar vragen eens voor te gaan. Voorts hield dat met elkaar „correspondentie” onderhouden in, dat de kerken hier en de kerken daarginds op elkaar zouden toezien wat betreft belijdenis en kerkerode.

Zo had de synode onzer kerken van Den Haag, 1914, uitgesproken, in antwoord op een schrijven van de Christ. Geref. Kerk in Amerika, o.a. „dat ook wij ons verplicht achten, om naar den Woorde Gods op elkander acht te geven, dat men noch in leer, noch in dienst en tucht afwijke van de Gereformeerde beginselen, terwijl wij oordeelen, dat de correspondentie tusschen beide Kerken die verplichting reeds op ons legt”;

En ook dit had diezelfde synode uitgesproken:

„wat betreft het dienen van elkaar met voorlichting, vooral waar er sprake is van wijziging der Confessie en van de Liturgie, voorzoover daarbij de Leer betrokken mocht zijn, oordeelt de Synode, dat wederzijdsche instemming conform den Woorde Gods noodig is.”

Onze generale synode van 1920 had nog eens uitgesproken, dat de deputaten voor de correspondentie met de buitenlandse kerken, zich steeds op de hoogte moesten stellen van bestaande toestanden in alle kerken „waarmede de Kerken dezerzijds in correspondentie staan”.

Het was de deputaten zelfs **opgedragen** dit te doen.

Ook de generale synode van Groningen, 1927, heeft „besloten”, „zich op de hoogte te blijven stellen van bestaande toestanden in alle kerken, waarmede de kerken dezerzijds in correspondentie staan, met name over brandende kwesties, welke er zijn, het handhaven der belijdenis, de zendings- en jeugdactie, en daarover rapport uit te brengen op de e.v. Synode”;

Deze laatstgenoemde synode „besloot”, ook nog om „te bepalen”:

„a dat geen wijzigingen of aanvullingen zullen worden aangebracht in belijdenisschriften, liturgische gebeden en formulieren zonder daarover overleg te hebben gepleegd met die buitenlandse kerken, waarmee wij in correspondentie staan en die dezelfde geschriften gebruiken;

„b dat over voorstellen bij onze Synodes ingediend en die niet alleen voor onze Gereformeerde Kerken in Nederland maar ook voor de buitenlandsche kerken, waarmee wij in correspondentie staan, van belang moeten worden geacht, geen beslissingen worden genomen zonder dat vooraf daarover deze kerken zijn geraadpleegd.”

Hoe weinig zulke zwaarwichtige synodale besluiten voor de werkelijke gang van zaken

soms te betekenen hebben, kan uit de jongste geschiedenis onzer kerken overvloedig blijken.

In 1927 besloot de synode de bovengenoemde uitspraken te doen. Geen wijzigingen of aanvullingen in de belijdenisschriften of liturgische gebeden en formulieren, zonder overleg met buitenlandse kerken enz. Onze gen. synode van 1933 bracht wijzigingen aan in de formulieren. Maar ik vraag me af of vooraf overleg is gepleegd met de kerken in Amerika, die dezelfde formulieren hadden. Ik heb nimmer iets gemerkt van dat overleg.

1927 bepaalde over voorstellen, die niet alleen voor onze kerken, maar ook voor de buitenlandse kerken, waarmee wij in correspondentie staan, van belang moeten worden geacht, geen beslissing nemen, zonder voorafgaand overleg.

In 1942/43 werden vergaande beslissingen genomen, die o.i. van belang moesten worden geacht voor de kerken, waarmee wij in correspondentie leven, maar ik heb nimmer vernomen, dat de synode zei: uitstellen totdat wij de buitenlandse kerken eerst geraadpleegd hebben.

Stof om te schrijven over uitgesleten rechtsbesef in onze kerken. Men neemt zwaarwichtige besluiten, maar aan de uitvoering dier besluiten komt men niet toe.

Ik stel het nu maar voor het gemak zó, in deze artikelenreeks, (waarin we niet handelen over de oorzaken van het nemen van zulke besluiten en het niet nakomen van genomen besluiten), dat het erg moeilijk is om zulke besluiten na te komen. De oceaan is breed. De toestanden zijn verschillend. De omstandigheden uiteenlopend. Een synode, die zulke opdrachten geeft aan haar deputaten, zou deze deputaten ook in de gelegenheid moeten stellen om ruim en levend contact te onderhouden met de kerken in het buitenland.

Maar goed. Voor de oorlog waren de verhoudingen uitnemend. En de afspraken mooi.

Toen kwam de oorlog.

Na de oorlog is veel veranderd in de goede verhouding. Hoe dat gekomen is?

Tengevolge van de vrijmaking in en vlak ná de oorlog.

De eerste gewone generale synode van onze vrijgemaakte kerken, die in 1946 te Groningen werd gehouden, heeft pogingen gedaan om contact op te nemen met de Christ. Geref. Kerk in Amerika, of beter, de samenroepende kerk deed die pogingen. De kerkeraad van Groningen zond vóór dat de synode bijeengekomen was, een brief naar Amerika, met een vriendelijke uitnodiging om afgevaardigden te zenden naar de vergaderingen der synode.

Deze uitnodiging werd niet opgevolgd. Er werd geantwoord door de betrokken deputaten, dat de tijd van voorbereiding te kort zou zijn om te komen, maar al ware die tijd langer geweest, dan zou de Christ. Geref. Kerk geen afvaardiging zenden, omdat men in Amerika van mening was, dat onze kerken een nieuwe kerk vormden, een kerkengroep, waarmee zij geen correspondentie onderhielden, een kerk, waarmee zij geen vriendschappelijke betrekkingen en zusterlijke banden hadden tot nu toe.

Of wij al zeiden: wij zijn geen nieuwe kerk; wij zijn geen andere kerken dan de aloude gereformeerde kerken van Nederland, die in leer, belijdenis en kerkregering niets veranderd hebben, het mocht niet baten. Men zond ons geen afgevaardigden.

En dat was nog niet alles. Men zond in hetzelfde jaar wel afgevaardigden naar de generale synode van de niet vrijgemaakte kerken, die te Zwolle bijeen kwam.

Door deze daad sprak men duidelijk uit, dat men in Amerika, de niet vrijgemaakte kerken zag als de wettige voortzetting van de oude gereformeerde Kerken in Nederland, en dat men de vrijgemaakte kerken zag als een nieuwe kerkengroep, waarmee men geen relaties had gehad tevoren.

Men hield zich niet **buiten** de nederlandse kwesties. Had men dat maar gedaan, maar men koos positie **in** de nederlandse kwestie. En men deed dat, hoewel in deze zaak een aanvulling was aangebracht in de belijdenis en dat, zonder dat gedaan was wat de gen. synode van Groningen, 1927, had bepaald, dat geschieden moest in zulk een geval. Men deed dat, terwijl de synodes van 1942/43, en die van 1944 zich ten aanzien van de buitenlandse kerken niet gehouden hadden aan wat was afgesproken dat men in zodanige zaak doen zou.

De Christ. Geref. Kerk in Amerika had zich, zonder over de materie van de nederlandse kwestie een uitspraak te doen, om formele redenen, dienen te onthouden van deze positiekeus, met een beroep op de afspraken van 1927 met betrekking tot de buitenlandse kerken. Zij deed het niet. Reeds om deze formele reden heeft zij verkeerd gehandeld. Als men als kerken afspraken maakt, moet men ze ook houden, als de tijd er is dat deze afspraken urgent worden. Het is zacht gezegd, een „trouweloos” handelen jegens elkaar, als men gemaakte afspraken hanteert als het in zijn kraam te pas komt en stilzweigend terzijde legt, als dit beter past. Dit is een stijlloosheid, die de wereld, die God niet vreest, zelfs zal veroordelen. Het is een manier van doen waarbij recht en waarheid verdwenen zijn.

Van de zijde van onze kerken is later over deze dingen gecorrespondeerd. Er is aangeboden om Ds D. van Dijk naar Amerika te zenden, opdat hij de dingen die gebeurd waren, nader zou kunnen toelichten; maar dat aanbod is niet aanvaard. Men wilde, in de leidende kringen van de Christ. Geref. Kerk in Amerika, geen nadere toelichting. Men gaf voor dat men zich buiten de nederlandse kwestie wilde houden, een houding die te respecteren zou zijn, indien zij inderdaad was aangenomen. Maar terwijl men dit vooraf, had men reeds positie gekozen in de kwestie, en dat zelfs tégen gemaakte afspraken in. Dit laatste maakt de hele zaak van de verhouding van de Christ. Geref. Kerk tot onze kerken zó onplezierig en ellendig.

De feiten wijzen uit, dat men ná de vrijmaking, van de zijde der Christ. Geref. Kerk in Amerika, de broederlijke relatie tot onze kerken, heeft verbroken, en dat men dit doende, partij heeft gekozen voor de synodale kerken en haar onschriftuurlijke leeruitspraken en tucht oefeningen.

Met het bovenstaande is de hoofdzaak gezegd over het onderwerp dat hierboven staat. Formeel is er geen enkele relatie meer tussen onze kerken en de Christ. Geref. Kerk in Amerika. Men wilde geen voorlichting. Toen prof. dr K. Schilder een reis maakte naar de Ver. Staten, werd van min of meer officiële zijde, gewaarschuwd tegen het laten optreden van Schilder.

Deze houding van de Christ. Geref. Kerk, valt nog te meer pijnlijk op, omdat we moeten constateren, dat in de na-oorlogse tijd, men erg breed is gaan doen in de Christ. Geref. Kerk. Men heeft met tal van kerken correspondentie gezocht, waarmee men deze vroeger niet had. Zo met een paar Presbyteriaanse kerken, met de Nederduitse Geref. Kerk in Zuid-Afrika en de Vrije Hongaarse Geref. Kerk in de Ver. Staten. En met de Christ. Geref. Kerken in ons land!

Bij dit eeuwgetij moeten wij, helaas, constateren, dat kerken aan weerszijden van de oceaan, die vroeger als zusterkerken leefden en contacten onderhielden en afspraken hadden gemaakt, hoe het zou moeten gaan als er eens kwesties rakende de belijdenis en de verhouding jegens elkaar zouden komen, zonder deze afspraken te houden, van elkaar gescheiden zijn door een kloof, die bréder schijnt dan de oceaan.

De oceaan kan men in onze tijd vrij gemakkelijk oversteken, maar over deze kloof is geen overtocht mogelijk. Wat kan de blinde „staatsmacht” in de kerk brouwen!

Een kloof tussen kerken, die op papier dezelfde belijdenis hebben, en die dezelfde historische oorsprong hebben. Wat mag toch de diepste reden zijn, dat zulke dingen geschieden konden, dat men recht en waarheid met voeten trad; zich aan afspraken niet hield; deed soortgelijke dingen als we bij de heren van Linggadjati zagen gebeuren en wat we dikwijls in de „politiek” zien gebeuren?

Dit is een vraag welke beantwoording ons zou voeren ver buiten de grenzen, die wij aan deze artikelen gesteld hebben, een vraag die moeilijk is, maar die binnen de kringen der gereformeerde wereld schréuwt om een antwoord. Voor mijn besef hangt deze vraag samen met een instelling, die te weinig werkelijk rekent met de concrete macht van het vlees en de zonde in de kerk. En weinig rekent met de werkelijke macht van de satan. Men leeft te veel uit de onderstelling, dat het koningschap van Christus betekent, dat men zijn gang maar kan gaan. Meer uit de „onderstelling” van wedergeboorte dan uit de begeerte naar wedergeboorte en vernieuwing, die dagelijks door de Geest des Heren wordt gewerkt in zijn volk in concrete overwinning van de macht van het vlees, naar de woorden van de Schrift zelve. Te vanzelfsprekend redeneren over het koninkrijk en bouwen aan dat koninkrijk, naar men meent, zonder de benauwende realiteit van eigen zondig hart en vlees wezenlijk in rekening te brengen.

A.

J. MEESTER.

Redactieleden:

Dr. J. BOSCH, P. GROEN, Prof. Dr.
H. J. JAGER, Prof. C. VEENHOF

Adres van Redactie:

H. J. Jager, Jan v. Arkelstr. 7, Kampen

Medewerkers:

Ds. D. van Dijk, Groningen
Drs W. K. van Dijk, Groningen
P. A. Hekstra, Rotterdam
Dr. D. Holwerda, Groningen
Drs J. F. J. Lamet, Eindhoven
Ds. J. Meester, Amsterdam-Z.
Mr. Dr. J. Meulink, Enschede
D. W. L. Milo, Nunspeet
Drs. G. Puchinger, Utrecht
Drs. H. R. Rookmaaker, Amsterdam-Z.
Ir. J. Stellingwerff, Eindhoven
Ds. B. Telder, Breda
Ds. C. Vonk, Schiedam
Ds. D. K. Wielenga JDzn, Rotterdam

Populair-wetenschappelijke schetsen

INLEIDENDE CRITIEK**OP DE THEOLOGIE VAN KARL BARTH**

IV (Slot).

In zijn *Dogmatik im Grundriss* behandelt Barth de Apostolische Geloofsbelijdenis op eenvoudige wijze. Zijn theologisch principe ontwikkelt hij in de eerste vijf paragrafen. Daarna behandelt hij de artikelen achtereenvolgens. Bij het eerste artikel: Ik geloof in God de Vader, de Almachtige Schepper van hemel en aarde, spreekt Barth over „Gott der Vater”, „Der allmächtige Gott”, „Gott der Schöpfer” en over „Himmel und Erde”. In deze vier paragrafen behandelt Barth zijn leer van de schepping.

Gods almacht grenst Barth af tegenover alle andere machten, tegenover onmacht en „Macht an sich” (p. 53). Deze vreemde machten noemt hij de macht van het nietige en het onmogelijke (p. 55).

In de schepping wordt Gods macht effectief. Daarin zegt God „Ja” tot de wereld. Schepping is volgens Barth reeds genade, weldaad (p. 62). Bij de schepping zegt God echter ook „Neen” tegen de uitgesloten mogelijkheid van het nietige en het verderf (p. 64). De dood, de zonde, de duivel en de hel zijn niet geschapen en bestaan slechts doordat God ze van de schepping uitsluit en er „Neen” tegen zegt. Dat is de realiteit van het uitgeslotene, het ontkende, de realiteit achter Gods rug waaraan Hij is voorbij gegaan, het niet geschapen zijn, omdat alles wat geschapen is ook goed is (p. 65).

Barth noemt de duivel met zijn trawanten persé geen gevallen engelen. De leer van de val in de engelenwereld noemt hij één van de boze dromen der oude dogmatiek¹⁾. Hij worstelt met het probleem dat hij enerzijds de dood, zonde, duivel en hel niet tot het geschapene wil rekenen en toch ook anderzijds niet de ketterij wil leren van het bestaan van een zelfstandige macht van het kwade naast God. Het nietige is geen tweede God en heeft zichzelf niet geschapen, maar is ook niet door God geschapen²⁾. Het nietige noemt Barth Gods linkerhandwerk, de schepping echter is het werk van zijn rechterhand en als zodanig genade, weldaad³⁾. Dit betekent

¹⁾ K. D. III, 3, p. 609: „Die Dämonen sind auf keinen Fall so etwas wie die armen bzw. bösen, übelbeleumdeten und lästigen Vettern der Engel”; p. 623: „Sie ist eine von den bösen Träumen der alten Dogmatik”.

²⁾ K. D. III, 3, p. 405: „Und es ist kein zweiter Gott. Und es hat sich nicht selbst erschaffen. Es hat keine Macht, die ihm nicht von Gott gegeben wäre. Auch es ist von Gott. Weil es nur zur Linken Gottes, nur unter seinem Nein, nur Gegenstand seines Eiferns, seines Zürnens, seines Gerichtes ist, darum „ist” es so problematisch: so gar nicht wie Gott, so gar nicht wie Gottes Geschöpf, sondern nur eben in seiner eigenen, schlechthin nichtigen Weise, nur als Widerspruch in sich selbst, nur als die unmögliche Möglichkeit”.

³⁾ Hierover Prof. Dr. K. Schilder, toelichting op de Heidelbergse Catechismus, III, Goes 1950, p. 317—382.

dat de zonde als keerzijde van de schepping, tegelijk met de schepping tot werkelijkheid wordt. Van een engelenval is geen sprake, maar ook de geschiedenis van de zondeval der mensen noemt Barth sage (p. 59). Het paradijsverhaal is een sage, waarin ons gezegd wordt dat het nietige reeds direct bij het begin der geschiedenis vat op de mens kreeg. Adam is de Anonymus van de Genesis-sage⁴⁾. Zijn val betekent dat het vacuum van het nietige midden in Gods goede schepping zichtbaar werd⁵⁾. De geschiedenis van Adam is het door God boven de wereldgeschiedenis geschreven opschrift⁶⁾. Er is geen gouden paradijs geweest, nauwelijks had God alle goeds voor de mens gemaakt of onmiddellijk daarop volgde de tegenspraak, het neen. „De Urmensch war sofort der Ursünder”⁷⁾. Genesis 3 is de geschiedenis van de schepping tegenover het nietige, zoals deze zich in alle mensenleven afspeelt⁸⁾. De werkelijkheid van de zonde leren we echter niet uit Genesis 3 kennen, maar uit de openbaring Gods in Christus aan het kruis. Barths leer over de schepping en het nietige steunt niet zonder meer op de Schrift. In Christus zelf persoonlijk, wordt ons de werkelijkheid van de schepping openbaar (p. 61) en in Christus kruisdood de macht van zonde en dood. „Was in ihm offenbar ist, das ist eben nicht nur die Güte der Schöpfung Gottes in ihrer doppelten Gestalt, sondern auch, von Schöpfer und vom Geschöpf ganz verschieden, das **wirklich Nichtige, der Feind, . . . , das Negative, . . . , die Linke, . . . , der Gegensatz,**”⁹⁾.

Deze leer van Barth over schepping en zondeval geopenbaard door Christus komt, heeft verschillende consequenties. Indien de zonde geen historisch begin heeft, maar met de schepping is mee ontstaan, zal God van de mens geen voldoening eisen. Omdat wij geen auteurs der zonde zijn, is ook Christus onze plaatsvervanger niet. Hij voert de strijd met het nietige als het ware over onze hoofden heen. Primair is de komst en het werk van Christus een openbaar worden van het bestaan van de schepping en de zonde, van onze situatie en van Gods redding daaruit (p. 77, 80, 86, 93, 106, 123, 125, 128 etc.). Maar dit openbaar worden van elk der Barthiaanse dogmata betekent niet dat Jezus Christus, geboren uit de maagd Maria, aan het kruis voor ons in de plaats de straf der zonde gedragen heeft en aan alle door God geëiste gerechtigheid der wet heeft voldaan. De

⁴⁾ K. D. IV, 1, p. 572.

⁵⁾ K. D. IV, 1, p. 534: „Es ist wahr, dasz des Menschen Fall dasbedeutet, dasz sich in seinem Sein die Kluft, das Vakuum des Nichtigen mitten in der von Gott gut geschaffenen Welt und zu Gottes Leidwesen und höchster Unehre aufgetan hat: des Nichtigen, mit dem Er in seinem positiven Willen nur eben nichts zu tun hat”.

⁶⁾ K. D. IV, 1, p. 566 en 571.

⁷⁾ K. D. IV, 1, p. 567.

⁸⁾ K. D. III, 3, p. 411: „Dies ist die Gen. 3 exemplarisch beschriebene katastrophale Niederlage des Geschöpfes gegenüber dem Nichtigen”. Let op „exemplarisch beschriebene”!

⁹⁾ K. D. III, 3, p. 342.

kern van de heilsfeiten, verzoening door voldoening, wordt door Barth verworpen¹⁰⁾. De mens Jezus Christus draagt niet onze schuld en straf, maar God in Christus verzoent Zichzelf! Gods toorn tegen het nietige, dat ontstaan is als verworpen mogelijkheid bij de schepping door God en dat vat op de mensen heeft gekregen, is weggedragen door **God Zelf**, en slechts zo noemt Barth Christus onze plaatsvervanger. God overwint het nietige, is het thema van het kruis volgens Barth. Het ontstaan van het nietige is immers ook Gods zaak geweest! Omdat Barth geen historische zondeval van de mens kent, spreekt hij er ook niet van dat God van de mens voldoening eist¹¹⁾. Onze belijdenis dat Christus' godheid Hem **als mens** tot het dragen van Gods toorn bekwaamde, kent Barth niet. Bij hem doet **God** waartoe een mens niet in staat is (p. 137, 140). Gods „Neen” tegen het nietige treft God Zelf (p. 124). God wordt hier schuldig en verzoent (p. 126). God Zelf vernedert zich en geeft zich over (p. 135). Barth spreekt van de „Passion Gottes”, en van de „Selbsthingabe Gottes” (p. 137), maar gaat toch niet zover dat hij leert dat God dood gaat, begraven wordt en ter helle daalt. Hij spreekt over de lijdende God, niet over de stervende God¹²⁾. Voor die consequentie schrikt hij nog terug¹³⁾.

De zonde is dus Gods zaak en een onmogelijke mogelijkheid. Het is geen overtreding van de wet Gods, van de verbondsregel, van de liefdedienst die God van de mens eist. Onze zonde bestaat volgens Barth daarin, dat wij aan de macht van de onmacht, aan het nietige zijn vervallen. Zonde noemt Barth ergens een „Sachverhalt” (p. 123), een toestand, een situatie. Wat zonde is blijkt op Golgotha als de mensen Gods genade afwijzen. Het is een „Neen” zeggen tegen de openbaring dat God het nietige voor eeuwig verwerpt (p. 124). Het is de onmogelijke keuze van ons „Neen” tegenover Gods triumferend „Ja”.

Houdt Barth hiermee aan de heilsfeiten vast? Het lijkt wel zo als hij van „Tatsachen” spreekt (p. 28). Omdat het echter om de openbaring van Gods werken gaat, kan Barth niet over de heilsfeiten als **menselijke** historie spreken. „Urgeschichte” en „Offenbarungszeit” zijn Barthiaanse termen. Deze openbaring is tevens verberging. Het heilsfeit van de verzoening door voldoening, geëist van de mens Jezus Christus vanwege de historische zondeval van Adam en Eva in het paradijs, wordt door Barth niet geleerd. Hij neemt het doen der mensen niet zo ernstig. Bij hem gaat het om de openbaring van de strijd die **God** met het nietige voert, een onthulling tevens van de situatie waarin wij ons bevinden, van onze verwerping en schuld, ook van onze verkiezing en verwerping in Christus.

Wat leert Barth tenslotte over onze toekomst? Zullen de opstanding uit de doden en de wederkomst van Christus ter rechtspraak en viering van de bruiloft des Lams, feitelijk plaatsvinden? Zullen we eeuwig bij God leven?

Schepselmatig zijn is volgens Barth een zijn in tijd en ruimte, met begin en eind. Van alle zijden zou buiten Gods onderhouding het nietige erin binnendringen. Maar ook indien God de schepping van het nietige reddt, zal er eens geen schepsel meer zijn (p. 64). Evenzo zal de verwerping van de demonen eens op hun vernietiging uitloopen¹⁴⁾. De wederkomst van Christus interpreteert Barth als een zichtbaar worden van Christus (p. 158) en daarmee van de werkelijke stand van zaken, van datgene wat echt is (p. 159), van heel de verborgenheid der openbaring op Golgotha (p. 160).

En de opstanding uit de doden, en het eeuwige leven dan? De schepping heeft vol-

¹⁰⁾ K. D. IV, 1, p. 541: Barth schrijft dat zijn weg juist op dit punt van Anselmus afwijkt. „Gerade mit diesem Satz will er (Anselmus) nun aber merkwürdigerweise die Behauptung begründen, es sei Gottes nicht würdig, dem Menschen seine Sünde sola misericordia, also rein, schlechthin, bedingungslos zu vergeben.” Anselmus stelt de voorwaarde van voldoening vóór er van verzoening sprake kan zijn. Daar wil Barth niet aan. Vgl. p. 279.

¹¹⁾ Triomf der genade, p. 116—122. Ook p. 130, noot 80.

¹²⁾ K. D. IV, 1, p. 270.

¹³⁾ Triomf der genade, p. 304.

¹⁴⁾ K. D. III, 3, p. 611: „Verwerfung bleibt hier Verwerfung. Sie wird in ihrer letzten Offenbarung sogar Vernichtung bedeuten”.

gens Barth een begin en een einde. De dood is het einde (p. 180). De rekening wordt eens afgesloten; kist en ontbinding spreken het laatste woord. Een leven na de dood? Een gebeuren behoudens de dood? Een zieltje, dat als een vlinder boven het graf wegfladdert en nog ergens opgeborgen wordt, om onsterfelijk verder te leven? Dat is heidense, geen Christelijke hoop (p. 181), leert Barth.

Opstanding is levensvervolmaking **hier en nu**. In de opstanding gaat het om ons leven, om ons mensen, hoe we zijn en hoe we eraan toe zijn (p. 181). Het gaat om de realiteit van dit leven (p. 182). De dood is zijn prikkel ontomen omdat God „Ja” tot ons zegt. Hier en nu begint het eeuwige leven voor de gelovige. In Jezus Christus zijn we reeds in de hemel (p. 183).

Dit is de Christelijke hoop volgens Barth.

Zijn schrale en enige troost in leven en sterven is, dat het mensenleven in Christus Jezus eeuwig voor Gods aangezicht zal zijn vergetenwoordigd¹⁵⁾.

Wie de Schrift niet gelooft als Gods betrouwbare verbondsboek, door de Heilige Geest geïnspireerd, zal uit zijn eigen hart de openbaring gaan interpreteren en reconstrueren. Loochening van de historische zondeval leidt hier tot een „Umdeutung” der heilsfeiten en een verlies van de enige troost in leven en sterven. Buiten de gezaghebbende Schriftopenbaring gaan, noemt de Here het profeteren uit ons eigen hart. Dat heeft Karl Barth gedaan.

Eindhoven.

J. STELLINGWERFF.

¹⁵⁾ Triomf der genade, p. 155, 327 en 338.

MEESTER EN LEERLING

C. Rijnsdorp: „Mijn Vader, mijn Vader . . .”
Littg. Bosch & Keuning te Baarn 1946.

II: Over het misbruik en gebruik van een zaak

We weten allemaal dat het misbruik van een zaak de geoorlooftheid en soms zelfs de noodzakelijkheid van het gebruik van een zaak niet opheft.

Ook in de wetenschap hebben wij met dit verschijnsel te maken. Vooral daar loopt men vaak het gevaar een zaak dusdanig te overschatten, dat onze visie op de totale werkelijkheid of ook onze persoonlijke relatie met de totale werkelijkheid, voor zover wij daarmee te maken hebben, daar schade onderlijdt.

Heel de historie der wetenschap is onder meer te beschrijven als een worsteling om de juiste kijk te krijgen op de ware werkelijkheid en hoe wij onze blik daarop kunnen verscherpen in de zin van verbeteren. Steeds weer zoeken wij in de wetenschap naar „een oplossing, die ons onderzoek steunt door opening en inzicht in ons werk, door afpaling van ons terrein, door verduidelijking van het reeds gevondene en door het opwerpen van nieuwe vragen die de onderzoeker prikkelen tot voortvaren”. (pag. 4).

Twee gevaren waarmee wij dan vaak te maken krijgen is dat wij een facet van de werkelijkheid *een te grote plaats* geven in onze totaalvisie, of dat wij dat facet *te weinig of in het geheel niet* meerekenen. De moeilijkheid is hier vaak dat de ene fout de andere ten gevolge heeft! In dat geval krijgen wij een verkleurd of zelfs vertekend beeld van de werkelijkheid voor ogen. Maar eens wreken zich deze verkleuringen en vertekeningen. Zij brengen langzaam maar zeker grote schade aan aan de werkelijkheid waarin wij zelf leven. Dat deze „wraak” plaats vindt is op zich zelf eigenlijk een uiting van gezondheid, wijl van tegenstand van de zijde der werkelijkheid, die zich natuurlijkerwijze verzet tegen onze al te menselijke fouten.

Hebben wij eenmaal fouten gemaakt door bepaalde facetten der werkelijkheid geen recht te laten wedervaren dan wel ze een te grote plaats toe te kennen, en berusten deze fouten op een verkeerde visie onzerzijds op de werkelijkheid of op een deel harer samenhang, dan helpt geen voorzichtige correctie van tijdelijke of „locale” aard ons definitief uit de moeilijkheid. Er moet in zulk geval meer gebeuren. Wij ontkomen er in dat geval niet aan *in te zien* dat wij een bepaald aspect van de werkelijkheid onrecht hebben aangedaan. Is het eenmaal zover, dan helpt alleen nog een volkomen hernieuwde, eerlijke zelfconfrontatie met de werkelijkheid waarin wij leven, ook al komen wij daardoor tijdelijk in de moeite met onze eigen positie binnen of sommige onzer opinies aangaande die werkelijkheid.

De *tijdelijke* moeilijkheden die wij dan ondervinden zullen echter niet opwegen tegen de *definitieve* verbeteringen die zullen optreden in het geheel van onze menselijke positie, doordat wij een betere blik op de werkelijkheid hebben gekregen dan wij tot nog toe bezaten. Wellicht zelfs dat wij ook op sommige moeilijkheden die wij vroeger niet eens zagen, toch een blik krijgen.

Een punt nu waarmee de gereformeerden het eigenlijk altijd moeilijk hebben gehad is de structuur van het psychische. Wij menen daarmee thans zeer in het algemeen *het meer gevoelsmatig aspect van onze menselijke werkelijkheid*.

De hoogleraren K. Schilder en D. H. Th. Vollenhoven hebben in de afgelopen tientallen jaren ernstig gewaarschuwd tegen het verschijnsel dat wij wel met „psychologisme” betitelen. Onder het „psychologisme” verstaan we dat de psychische wetskring *een prae* heeft boven de andere wetskringen bij het beoordelen der werkelijkheid. Ofwel men verklaart een verschijnsel dat wij ontmoeten uitsluitend naar zijn gevoelswerking. Volkomen begrijpelijk en terecht is tegen dit alles ernstig gewaarschuwd binnen de gereformeerde wereld.

Maar daarbij hebben wij één ding te bedenken. Waarschuwingen tegen gevaren in ons kerkelijk leven kunnen altijd dankbaar aanvaard worden, maar voor wie ten aanzien van deze zaken, ook in ons kerkelijke leven, uiteindelijk *leiding* wil geven, is meer nodig dan het kunnen signaleren van enkele fouten die hier gepleegd worden inzake overdrijving.

Want zo licht valt men, volkomen terecht waarschuwend tegen de fout der *overwaardering* van het psychische, in de fout van de *onderwaardering* of zelfs het *verdringen* van het psychische in onze menselijke werkelijkheid.

Beide fouten echter hebben dit met elkander gemeen dat zij binnen onze gereformeerde wereld veelal terug te leiden zijn tot een gebrek aan kennis omtrent en inzicht in het psychische als zodanig.

Waarschuwen wij enkel tegen „het psychologisme”, zonder de eigenlijke structuur en plaats van het psychische te onderkennen, hoe licht lopen wij dan niet gevaar ons bijvoorbeeld te binden aan „een theologisme” in onze kerkelijke samenleving. En dan zijn wij alsnog in conflict met de totale werkelijkheid. Want het gevaar van een „theologisme” behoeft geen vromer oorzaken te hebben dan dat van een „psychologisme”, en heeft het ook meestal niet. In wezen zijn we er in dat geval niet beter aan toe, al treden hier weer geheel eigensortige gevaren aan de dag, die eigen bestrijding en sanering vereisen.

Laten we hier rekening houden met wat een man als Prof. Dr. D. H. Th. Vollenhoven, die ook in onze kring terecht nog veel gezag heeft, ons in dezen heeft geleerd.

Ook het psychische is gefundeerd in een scheppingsdaad Gods, staat dus onder Zijn Wet; is, gelijk Prof. Vollenhoven het noemt, Gode subject.

Ons kennen in het algemeen zal steeds weer kans lopen radicaal te ontsporen, indien wij het psychische geen recht laten wedervaren. „Geen wetenschap is mogelijk tenzij de onderzoeker ook naar z'n gevoelsleven op het onderzochte betrokken is” (pag. 13) doceerde Prof. Vollenhoven.

Het psychische mag in het totaal van onze kijk op de werkelijkheid *geen prae* hebben boven andere aspecten der menselijke werkelijkheid, maar wel verdient het psychische een eigen veld van onderzoek in de wetenschap, en mag gevergd worden dat ook de psychologie een eigen, rechtmatige en jegens alle andere vakwetenschappen (bijv. de

theologie en de wijsbegeerte) *gelijkwaardige* plaats krijgje. In dien zin is juist dat Prof. Dr. K. Schilder in overeenstemming met Dr. A. Kuyper opmerkte, dat de Theologie géén Koningin der Wetenschappen is. Het komt er nu maar op aan dat de leerlingen van Prof. Schilder in dezen woord houden bij hetgeen zij hier gelukkig van hun Leermeester geleerd hebben.

Ook moet met de resultaten der Psychologie ernstig en heel praktisch rekening gehouden worden, ook binnen andere vakwetenschappen, en zulks met het oog op de gehele levenspraktijk. Men heeft het recht de resultaten der Psychologie, als die van alle vakwetenschappen, *critisch* te bezien. Men heeft als eerlijk wetenschapsman echter niét het recht te handelen als bestonden deze resultaten niet, dan wel die kennis niet in rekening te brengen ten aanzien van zijn visie op de werkelijkheid. En het is helemaal af te keuren dat men dit alles theoretisch erkent, maar in de praktijk der menselijke samenleving dit alles alsnog laat voor wat het is. Het tragische is dat men daarmee juist bewijst het slachtoffer te zijn geworden van *gevoelsmatige* factoren der werkelijkheid. Want of men de psychologie een te grote plaats geeft dan wel een te kleine, of haar algeheel negeert, uit dat alles blijkt maar één ding: dat men in meer of mindere mate *kortsluiting* heeft gekregen met de aard van het psychische en dus niet in staat is zich die juiste kijk op de werkelijkheid te veroveren die ook in de staat der zonde zou mogelijk zijn, indien wij slechts de dingen in en om ons heen willen bezien gelijk zij geschapen zijn: *naar hun aard* (Gen. 1).

De mens nu wordt *onder meer gekénmerkt* door het psychische. Deze factor te elimineren ontnemt ons de mogelijkheid tot *de juiste kijk op de ware werkelijkheid*.

Bezien wij nu, mede met het oog op het voorafgaande, de thans te bespreken roman, dan zal blijken dat Rijnsdorp zich en zijn lezerspubliek uitermate beproefd heeft, en wel in velerlei opzicht.

Allereerst door zijn roman te binden aan het kleine gereformeerde milieu waarin hij zelf leefde, en daarbij niet te verhelen dat dat milieu waarlijk niet zo ideaal was als velen omstreeks 1946 nog altijd wilden geloven.

In de tweede plaats door zijn roman te parenteren aan *problemen die verband hielden* met de kerkelijke scheur van die jaren. Want al beschreef hij die kerkelijke scheur in geen enkel opzicht, toch beschreef hij factoren die bij velen wel degelijk een grote rol hebben gespeeld in het kerkelijk conflict van 1944. En ook dat heeft distantie veroorzaakt tussen hem en vele gereformeerde lezers. Diegenen toch die in kerkelijk opzicht gekozen hadden, misten de keuze en al wat met de concrete strijd samenhang in de roman van Rijnsdorp. Zij daarentegen die de kerkelijke strijd moe waren, wensten zich er niet nog eens in te verdiepen via een roman. Maar de literatoren, zal men zeggen! De literatoren maken zich meestal even druk over kerkelijke problemen als de predikanten en hun aanhang om de kunstproblemen: dat acht men wederzijds goed voor de conversatie! Daarmee was de kring die waardering kon hebben voor Rijnsdorps onderwerp reeds gedund.

Maar van het meeste belang was wel dat Rijnsdorp de moed heeft gehad hier juist die problemen centraal te stellen, die nu juist behoren tot de zwakke kanten van het hedendaagse Calvinisme: *alles wat samenhangt met karakter, psychologie en opvoeding*. Zwak daarom des te meer, omdat men méént binnen de gereformeerde kring in dezen zijn houding juist gevonden te hebben. Maar het zwakst is men in zwakheid, wanneer men meent dat men in zijn zwakte nog sterk is ook!

De Calvinisten in Nederland ménen via hun jeugdorganisaties bijzonder goed de geestelijke opvoeding van hun jeugd geregeld te hebben, en vele predikanten ménen door een dapper, ja „prophetisch” afwijzen van alle „psychologismen” hun houding te hebben gevonden tegenover al wat met psychologie samenhangt — maar de werkelijkheid is dat de Calvinisten dikwijls hebben gefaald in het opvoeden van de jeugd en dat de meeste predikanten hun gemeenteleden laten zitten met hun psychologische vragen!

Rijnsdorp nu heeft de moed gehad in dezen de Calvinisten der veertiger jaren een geduchte les te geven, in de vorm van een roman. Een les beoogt bij de volwassene altijd een zekere mate van correctie. Maar zoals het vaak gaat, zo ook hier: een correctie is alleen daar mogelijk, waar deze in principe verlangd wordt.

Misschien heeft Rijnsdorp zijn roman veel en veel te vroeg geschreven.

Rijnsdorp heeft daarom nauwelijks medestanders overgehouden. Er waren teveel voorwaarden waaraan zijn lezers moesten voldoen, konden zij zijn roman met vrucht lezen. En bovenal, hoe riskant is het een volk te onderwijzen in iets waarvoor het nog niet rijp is, waarin het niet onderwezen wil zijn!

Toch mag Rijnsdorps roman daarmee niet worden afgedaan. Want het kon wel eens zijn dat deze toch een waardevol patroon biedt, waarop wij onze aandacht met vrucht kunnen concentreren. Deze roman kon wel eens een raam bieden, waarbinnen ook onze hedendaagse kerkelijke problemen met heel ons recente kerkelijke verleden een licht ontvangen, dat velen tot op heden niet kenden.

Rijnsdorp heeft in de opzet van deze roman een andere weg gevolgd dan de meeste gereformeerden begaan. Hij heeft de factoren psychologie, karakter en opvoeding nu eens voor één keer helemaal centraal geplaatst. Maar aan de hand van een eenvoudig verhaal, waarmee men steeds zelf werkzaam moet zijn, omdat het om het verhaaltje zelf eigenlijk helemaal niet gaat, maar om punten van vergelijking met de werkelijkheid om ons heen. En als zovaak, wanneer ons gereformeerden in dié vorm levende problemen worden voorgelegd, gevoelen wij ons onvoldaan. Wij zijn wat te weinig geoefend om zulke romans goed te lezen. En zijn we in staat de roman werkelijk te lezen, dan gevoelen we ons vaak weer onvoldaan, omdat gereformeerden, wel eens bij gebrek aan humorgevoel en distantiemogelijkheid jegens zich zelf, ongaarne zich zelf en hun werkelijke problemen beschreven zien.

Nu willen wij in deze serie artikelen geen oordeel uitspreken over de literaire waarde van deze roman. Misschien zou een stipte critiek wel wat ongaafs kunnen aanwijzen. Doch voor alles waardevol blijft in dit boek het feit dat Rijnsdorp op bijna mysterieuze wijze ons situaties en personen voorgetoverd heeft die wij uit de dertiger en veertiger jaren al te goed kennen — mits wij in dit boek maar willen dóórdringen!

Er zijn talloze mensen die, zodra ons kerkelijk leven en al wat daarmee samenhangt ter sprake komt, b e g i n n e n met op te merken dat wij waken moeten tegen het psychologisme. T e r e c h t! Maar wij hebben *evenzeer* te waken tegen een gezichtsverenging, die de psychische factoren der werkelijkheid verdringt en aan onze blik onttrekt. En wel daarom, omdat ook deze laatste ons een verwrongen, onvolledige kijk geeft op ons kerkelijk leven.

Daarom heeft Rijnsdorp het recht ons een gefantaseerd stuk kerkelijk en persoonlijk gereformeerd leven te beschrijven, waarin nu juist eens attent wordt gemaakt op die factoren van ons gereformeerd leven die meestal direct in de discussie onder tafel gaan. Maar ons gereformeerde volk is in brede lagen deels vreemd gebleven aan de psychologie en deels ook zó gewaarschuwd tegen de psychologie, dat het een boek als van Rijnsdorp maar vreemd en onwenselijk acht.

Daarom temeer echter is voor mij een roman als die van Rijnsdorp juist een toetssteen, in hoeverre wij werkelijk in staat zijn recht te doen aan de volle werkelijkheid waarin wij als gereformeerden leven. Of moeten wij mogelijk ontdekken dat er toch relaties en werkelijkheden zijn, ook in ons kerkelijk leven, waartegenover wij ongevoelend staan?

Men kan het psychisch aspect der menselijke werkelijkheid tot bijzaak verklaren. Accoord, van zeker standpunt uit heeft men daar misschien gelijk aan. Mits men maar verstaat dat hoofd- en bijzaken altijd als zodanig zijn te qualificeren vanuit een bepaald standpunt, een bepaalde positie en een bepaalde vraagstelling.

Maar willen wij echt inzicht verkrijgen aangaande de totale werkelijkheid waarin wij leven, ook binnen onze religieus gequalificeerde kring, dan juist komt het er op aan

De Boer

van Willem de Mérode

„Zijn God onderricht hem”

Jesaja 28 : 26.

*De landse dochteren en zonen
Tezaam in stilheid opgegroeid,
Met blonde haren, rode konen,
En armen, waar het bloed in bloeit,*

*Zien bij het rijpen hunner jaren
Hun struisheid en hun taaie kracht,
En als hen wet en zede paren,
Begint een nieuw gezin zijn pracht.*

*Zo is 't geweest en zal het blijven.
God zegende en beval hun teelt
Met forse zielen, fiere lijven,
Hij wapende hun hand met eelt,*

*En gaf hun hart één groot ontroeren,
Dit vreeslijk en geweldig spel:
Den bouw verbeterd te volvoeren
Tot Hij zal zeggen: het is wel!*

*En dit vererft op dochtren, zonen,
Al wat er landlijk werkt en trouwt.
God, die hun 't akkerwerk wou tonen,
Merkt op, en ziet! er wordt gebouwd!*

Uit: *Langs den Heirweg* (1932); *Gedichten II* (1952), p. 87.

In dezen lofzang op het werk van den boer komt prachtig uit de artistieke, maar niet minder schriftgelovige levensvisie van den dichter.

Zijn geloof beheerst zijn kijk op het leven van den boer. Boven zijn gedicht plaatst hij het motto: „En zijn God onderricht hem”, ontleend aan Jes. 28 : 26 („En zijn God onderricht hem van de wijze, Hij leert hem”). In den dagelijkschen arbeid van den boer openbaart zich de Goddelijke wijsheid¹⁾. Hoe schoon is dat in de laatste verzen uitgedrukt: „God, die hun 't akkerwerk wou tonen, merkt op, en ziet! er wordt gebouwd!” Het is een juichtoon van pure verrassing. De boer, hij bouwt zijn land en hij bouwt voort in volstrekke gehoorzaamheid aan zijn Heer, wiens wijsheid hem leidt van geslacht tot geslacht, opdat Hij gevreesd worde. Hier is de toon ook van dat bijbelse danklied voor den oogst: de aarde gaf haar gewas; God zegent ons, opdat alle einden der aarde Hem vrezden.

Gaaf is het gedicht in zijn strakken bouw van vijf vierregelige strophen, waarvan de eerste twee en ook het tweede paar bijeen behoren, en de laatste, op beide paren kruisgewijs teruggrijpend — „werkt en trouwt” — het spel van den verbeterd bouw van het land, tegen den achtergrond van den bouw aan het geslacht, plaatst onder den ernst van de Goddelijke vermaking. Onderwezen door den Schepper van hemel en aarde volbrengt de boer den bouw, van geslacht op geslacht, en zijn hart is vervuld van ontroering en vervaarnis om dit spel, waarin door zijn gehoorzaamheid de wijsheid Gods spelende is haar vermakingen onder de mensenkinderen²⁾, — voor het aangezicht Gods, tot Zijn vermaking! Tot aan der tijden end, als Hij zal zeggen: „Het is wel!”

Door het bevrijdend geloof in zijn Maker en Gebieder is hier het aardse spel van het leven van den boer ontsloten tot den spelenden ernst van de Goddelijke wijsheid.

J. BOSCH.

¹⁾ Vgl. Korte Verklaring der H. S., *Jesaja I* (1922), 176.

²⁾ Spreuken 8 : 31 (Statenvert.).

na te gaan welke de relatie is tussen hoofd- en bijzaken. Dan dient de vraag beantwoord te worden op welke wijze niet alleen de bijzaken afhankelijk zijn van de hoofdzaken, maar ook in hoeverre de hoofdzaken toch weer beïnvloed worden door de bijzaken. *Wie deze problemen principieel nog niet doorziet, niet doorzoekt, laat voor wat ze zijn, zal eens, ook in zijn relatie tot de hoofdzaken, vastlopen!*

Het is daarom zeer te prijzen in Rijnsdorp dat hij het gewaagd heeft een tot op heden vrijwel onontgonnen factor uit de werkelijkheid van ons kerkelijk leven te behandelen, en wel die factor die samenhangt met karakter en opvoeding. Geplaatst wel te verstaan binnen het actuele, concrete, kerkelijke leven der gereformeerden in de dertiger en veertiger jaren. *Het gaat daarin om de psychologische factoren, maar ten dienste gesteld aan het kerkelijke leven van gereformeerd Nederland!*

Zal ook thans blijken dat velen ongaarne deze zijde van de menselijke werkelijkheid benaderen? Dan hebben wij eenvoudig te overwegen dat er mensen zijn die de zeer concrete religieuze werkelijkheid ontvluchten

door in het psychologisme te vluchten. En dat er ook een ontvluchten van de zeer concrete religieuze werkelijkheid bestaat door al wat verband houdt met het psychisch aspect der werkelijkheid buiten beschouwing te laten! Het is duidelijk dat in beide gevallen in wezen de zelfde fout gemaakt wordt, en dat beide verkeerde levensinstellingen voortkomen uit een gebrek aan inzicht in de plaats en de aard van het psychische.

Daarom is het goed te bedenken, gelijk Prof. Vollenhoven opmerkt, dat ook het psychische gefundeerd is in een Scheppingsdaad Gods, onder Zijn Wet staat, Gode subject is. Dat óntneemt ons het recht het psychische te onderschatten en het verleent ons het recht het rustig te beschouwen, in zijn uitwerking ook op het kerkelijk leven.

Daartoe wil deze roman mede dienstbaar zijn.

(Wordt vervolgd).

G. PUCHINGER.

N.B. De in dit artikel aangehaalde citaten zijn ontleend aan het college Theoretische Psychologie van Prof. Dr. D. H. Th. Vollenhoven in de Cursus 1942—1943. Zie het daarover uitgegeven collegedictaat, deel I.

BOEKBESPREKING

Dr. J. G. Woelderink,

Uit de praktijk der godzaligheid 1956.

Uitgeverij Guido de Bres - 's Gravenhage.

Dit was het eerste boek dat aan ons blad ter beoordeling werd toegezonden. Ik ben blij dat ik het van harte kan aanbevelen.

Er verschijnen heel veel boeken, die de moeite van het lezen niet waard zijn. Om maar niet te spreken van de lectuur, die vergif bevat. Dit boekje van Woelderink is waard om gelezen en herlezen te worden. Het is echt uit de Schrift geschreven en kan dienen om de Schrift te doen verstaan, met haar rijkdom van beloften, maar vooral ook — in verband met het onderwerp — met haar rijkdom van eisen des verbonds.

Het gaat over een onderwerp dat, als ik me niet sterk vergis, door veel christenen wordt vergeten of naar de achtergrond gedrongen. Op bl. 23 spreekt Dr. W. over het onderscheid tussen dogmatiek (die zich bezig houdt met wat we mogen geloven) en ethiek (die zich bezig houdt met wat gelovigen hebben te doen). Hij zegt dan: „Het is zeer de vraag, of de afzonderlijke beoefening van beide niet tot een scheiding van beide heeft geleid, waardoor de dogmatiek verarmd is en de ethiek verschaald, ja waardoor menig theoloog de dogmatiek als het eigenlijke heeft gezien en de ethiek als iets, dat wel betekenis heeft, maar waar men zich toch niet druk over maakt”. Even verder: „De praktijk der godzaligheid is ten slotte geen **aanhangsel** van wat geloofd moet worden; zij behoort tot de verlossing, die in Christus is en wil als zodanig ook **geloofd** worden. De heiligmaking is niet een stuk, dat na de rechtvaardiging nauwelijks de belangstelling meer wekken kan, maar is zo nauw met de rechtvaardiging verbonden, dat iedere scheiding tussen deze beide ook de rechtvaardiging tekort doet en verintellectualiseert. Iedere eenzijdigheid hier, naar de ene of andere kant, is uit de boze”. Het komt me voor, dat we deze opmerking wel ter harte mogen nemen.

De schrijver heeft heel goed gezien, dat er van een godzalig leven niets terecht komt, wanneer het geen vrucht is van het geloof in Jezus Christus. Daarom handelt het tweede hoofdstuk — het eerste gaat over de naam — over: Het geloof en zijn zekerheid. Ik kan niet nalaten hier iets over te schrijven: „Maar het nieuwe leven der liefde in de dienst des Heren is geen vrucht van het geloof als werkzaamheid onzer ziel, maar is enkel vrucht van het geloof in Christus, d.w.z. van de levensverbinding met Hem. Christus alleen is ons leven”. bl. 23. Even verder: „Er is geen wedergeboorte en geen bekering buiten de levensverbinding met Christus. Zij zijn evenals een godzalig leven vrucht van het geloof in Hem”.

Telkens is te merken, dat Dr. W. z'n leven lang heeft moeten strijden tegen valse lijdelijkheid: „Hier ligt voor mij het kruis van een bijna veertigjarige ambtsbediening. Ik heb nooit een gemeente gediend, waarin ik niet met deze geest uit de afgrond geworsteld heb”. bl. 105.

Ernstig waarschuwt hij die predikers, die „de mensen wegdrijven van de markt der vrije genade. Als ze begerig hun handen naar Gods genade uitstrekken, krijgen ze een tik over hun vingers. Het is niet desgenen die wil noch desgenen die loopt. Het is enkel des ontfermenden Gods. Deze woorden worden zo uitgelegd, dat ook de begeerte naar Gods genade meestal niets is dan eigenwillig begeren”. bl. 32.

Dr. W. moet wel met grote liefde en lust het Evangelie verkondigd hebben. Hij schildert de rijkdom van Gods genade zo, dat het een lieve lust is het te lezen. Hij roept de christen op „te merken op de bron van levend water, die God in Christus deed ontspringen, en die zo overvloedig vloeit, dat hij met vreugde daaruit scheppen mag en drinken tot verzadiging toe”. bl. 43.

Na over zelfverloochening en hoop gesproken te hebben komt in H. 5 de liefde aan de beurt: a) tot God, b) tot de naaste, c) tot Christus. Hier volgt een gedeelte van: „Liefde uit heel het hart en heel de ziel en heel het verstand maakt de liefde tot een

inwendig vuur, dat alle krachten en vermogens aan God en zijn dienst wijdt. Het van de hemel ontstoken vuur op het altaar, dat het brandoffer gans verteert, is in de bijbel het symbool van deze liefde. Door dit vuur der liefde heeft Jezus zich in volkomenheid gegeven ter volbrenging van de wil des Vaders; als dit vuur der liefde in hun hart brandt, volgen zijn discipelen Hem op deze weg en zeggen met David: Uw liefdedienst heeft mij nog nooit verdrotten”. bl. 68.

Als hij schrijft over de liefde tot Christus klaagt hij er over, dat men soms worstelt met allerlei stukken der waarheid — wat hij stellig niet nutteloos acht — zonder de toevlucht tot de levende Heiland te nemen: „Men loopt er heus niet licht overheen. En toch als men vraagt of men met al zijn tobberijen en vragen ook de toevlucht neemt tot Jezus, onze grote profeet, blijkt maar al te dikwijls, dat Jezus slechts een plaats heeft in de dogmatiek, niet in het hart en het leven”. bl. 71.

Wat de liefde tot de naaste betreft wil ik dit nog aanhalen: „Zonder deze liefde kan geen enkele voorganger in de gemeente zijn werk recht volbrengen. Wie de kudde des Heren niet liefheeft, kan niet dragen en verdragen: hij wordt ongeduldig en onstemd; hij klaagt over de zonden en de gebreken der mensen; als Mozes spreekt hij ze hardelijk aan, in toorn en gramschap; hij vergadert zich een stel vrienden en gelijkgezinden en bekommert zich over de anderen niet meer. Het vraagt grote liefde van de herder om zich te schikken naar de gang van het werk en de achterblijvers niet los te laten, maar ze in hun verstrooiing op te zoeken en uit hun afdwalingen terug te brengen”. bl. 84.

Hoofdstuk VI handelt over het gebed: a. Het wonder van het gebed; b. Het gebed des geloofs; c. Het gebed der liefde; d. De voorbedding.

Wat schrijft Dr. W. hier schriftuurlijk over het wonder van het gebed. Inderdaad, het is een wonder dat we tot God mogen spreken, in het volle vertrouwen dat de HERE zijn oor neigt om naar ons te luisteren. Wat is

het wonderlijk, dat de grote en heilige en almachtige God wil horen naar kleine en onheilige en onmachtige mensenkinderen. Ook hier richt Dr. W. zich tegen die richting, die van Gods raad een noodlot maakt en zo eigenlijk geen ruimte laat voor echte verhooring van het gebed. Men tast en voelt, dat de schrijver hier spreekt, zeker uit en naar de Schrift, echter niet puur theoretisch, maar zó dat blijkt: hij kent het wonder van het gebed, hij kent de HERE en hij is zelf betrokken bij wat hij schrijft. Het is alles levend en waar en goed.

Ik zou nog wel veel willen overnemen van wat Dr. Woelderink schreef over blijdschap, vrede, lankmoedigheid en wat er voorts nog aan de orde komt in de 17 hoofdstukken van dit boek. Maar ik moet het hierbij laten. Tenslotte wil ik alleen nog dit zeggen.

Men zou kunnen vragen of Dr. Woelderink nog wel een goede gids voor ons kan zijn. Hij heeft in de laatste jaren van z'n leven immers een opvatting van de verkiezing voorgestaan, die al te zeer onder invloed staat van prof. K. Barth. En hij is toch altijd maar predikant gebleven in de Hervormde Kerk. Wat mij betreft wil ik wel zeggen, dat ik één en ander betreuer. Als ik over de Kerk dacht als Dr. Woelderink zou ik niet Vrijgemaakt zijn, maar Hervormd. Het is mij altijd een raadsel geweest, dat de man die zo schriftuurlijk tegen de lijdelijkheid heeft gestreden, zo rustig kon blijven in de Hervormde kerk, waarvan hij de zonden zeer goed moet hebben gezien. Hij ziet de Kerk veel te betrekkelijk. Dat blijkt ook uit dit boekje, waar hij op bl. 62 schrijft: „In vergelijking met de openbaring der kerk in de dag van onze Here Jezus Christus zal iedere kerk hier niet veel meer zijn dan een bouwvallige puinhoop”. Ik hoor daarin dit: of je nu in deze of in die puinhoop huist, maakt weinig verschil. De Belijdenis spreekt over de Kerk anders. Maar overigens: Laat men dit boek lezen en herlezen. Het kan dienen tot beoefening van de praktijk der godzaligheid.

H. J. JAGER.

OVER DE OPBOUW VAN EEN NIEUWE T.H.

Indien we over een T. H. spreken denken we meestal aan de Theologische Hogeschool te Kampen. Sommige lezers zullen misschien ook aan de Technische Hogeschool te Delft denken. In deze korte notities worden beide instellingen betrokken, maar het gaat in de eerste plaats over de Technische Hogeschool die te Eindhoven in oprichting is en in september van dit jaar de eerste studenten verwelkomt.

Wat is een hogeschool?

Vroeger werd een universiteit ook hogeschool genoemd. Maar Kuyper heeft bij het tot stand komen van de Technische Hogeschool te Delft voorgoed verschil gemaakt tussen een Universiteit waar men in vele richtingen kan studeren en een Hogeschool, waar de mogelijkheden veel beperkter zijn. Kuyper verklaarde echter nadrukkelijk dat het wetenschappelijk onderzoek en peil aan een hogeschool van hetzelfde hoge gehalte kon en moest zijn als aan een universiteit.

Prof. dr. K. Schilder heeft aangetoond dat Kuyper hierin niet steeds zichzelf is gebleven, want de Theologische Hogeschool te Kampen wilde Kuyper niet de eer gunnen die deze T. H. als inrichting van wetenschappelijk hoger onderwijs toekwam. Kuyper stelde de T. H. te Delft boven de T. H. te Kampen. De laatste noemde hij meer een seminarium, een soort kweekschool voor predikanten.

De ontwikkeling van de laatste jaren is echter dat men ook te Kampen kan promoveren tot doctor in de theologie. De school der kerken is tegen de wensen van Kuyper in, waarlijk een hogeschool geworden.

In Eindhoven is nu ook een hogeschool ontstaan. Men kan er studeren in drie onderdelen van de technische wetenschap. Men kan electrotechnisch ingenieur worden (electrische machines, electrische centrales, lampen, radio, telefoon, telex, televisie, radar enzo-

voort) of werktuigbouwkundig ingenieur (machines, auto's, fabrieksinstallaties, motoren enzovoort) of chemisch ingenieur (rubber, plastics, olie en benzine, zeep en vet, zout en suiker en de fabricage van talrijke andere stoffen). Indien deze T. H. tot bloei komt hoopt men het aantal studierichtingen uit te breiden.

Bij de drie genoemde richtingen denkt men natuurlijk direct aan de grote industrieën in het zuiden van ons land. Bij electrotechniek denken we aan de N.V. Philips, bij de werktuigbouwkunde aan de D.A.F. en bij de chemie aan de Limburgse mijnen en de E.N.C.I.

Het bestuur van een hogeschool

De hoogleraren bepalen zelf hoe ze hun colleges inrichten, dus wat ze precies zullen vertellen aan de studenten. Maar het bestuur, de curatoren, geven aan welke vakken gegeven zullen worden en hoe de hogeschool wordt bestuurd. Zij zijn voor de ontwikkeling van een hogeschool verantwoordelijk.

De curatoren van de Theologische Hogeschool te Kampen zijn alle predikant. Evenzo de curatoren van andere theologische hogescholen en seminaries. Bij de T. H. te Delft en te Eindhoven zou men op dezelfde wijze slechts ingenieurs onder de curatoren verwachten. Maar dit is niet zo.

Van de acht curatoren te Eindhoven zijn slechts drie ingenieur. Twee zijn meester in de rechten, twee zijn econoom en een is gepromoveerd in de natuurwetenschappen te Zürich. Op dezelfde wijze telt men te Delft slechts drie ingenieurs onder de zes curatoren. Ook de curatoren van de Economische Hogeschool te Rotterdam zijn voor een belangrijk deel niet-econoom. Hetzelfde geldt voor Tilburg. Bij de universiteiten ligt de verhouding anders omdat men daar curatoren kan kiezen uit de verschillende faculteiten.

In het algemeen wil men het bestuur van een hogeschool graag leggen in handen van mensen die in de maatschappij een vooraanstaande plaats innemen. De drie ingenieurs onder de curatoren te Eindhoven vertegenwoordigen de industrie. De president-curator is de Commissaris van de Koningin in Brabant. Ook de burgemeester is vaak curator. Op die manier houdt een hogeschool voeling met verschillende aspecten van het leven en kan men van hen nieuwe initiatieven verwachten.

De niet-technische vakken

Een andere zaak van belang is het hoger onderwijs in de vakken die niet technisch zijn. Tot dusver is alleen de benoeming bekend van één van de Nijmeegse hoogleraren.

Men verwacht dat te Eindhoven ook de wijsbegeerte gedoed zal worden. Hiervoor wil men geen hoogleraren door de minister benoemen, maar men verwacht het initiatief van de Nederlandse burgers zelf. Zo is er sprake van dat te Eindhoven ook een leerstoel zal komen van de Stichting Bijzondere leerstoelen in de Calvinistische Wijsbegeerte.

Zoals bekend geven voor deze Stichting reeds verschillende hoogleraren colleges. Prof. dr. J. P. A. Mekkes te Leiden en Rotterdam, Prof. dr. K. J. Popma te Groningen en Utrecht, Prof. dr. S. U. Zuidema te Amsterdam en Prof. dr. ir. H. van Riessen te Delft. Misschien komt deze laatste eveneens te Eindhoven college geven.

Om dit mogelijk te maken moet de Stichting echter over meer financiën beschikken. Het lijkt me een punt dat het overwegen waard is, of we uit vrijgemaakte kring deze actie niet moeten steunen, omdat er verder zo weinig gelegenheid is om onze stem te doen horen in de wetenschappelijke wereld.

Het milieu te Eindhoven

Eindhoven ligt in het Rooms-katholieke Brabant. De stad zelf heeft echter een gemengde bevolking. Ook de tot dusver benoemde hoogleraren zijn van verschillende richtingen. En de vrijgemaakte kerk te Eindhoven is ongeveer even groot als die van Delft.

Naar mijn mening behoeft voor een student uit onze kring het milieu geen belemmering te zijn om in Eindhoven te gaan studeren.

Hoe het onderwijs zal worden is niet te zeggen. De T. H. te Delft heeft een goede naam en de T. H. te Eindhoven moet deze nog veroveren. Maar bij een nieuw begin zijn naast moeilijkheden ook enthousiasme en nieuwe ideeën te verwachten.

De inrichting van de studie te Delft en te Eindhoven zal iets verschillen, maar de ene T. H. zal voor de studenten niet gemakkelijker worden dan de andere.

Tegen deze achtergrond zou men dus evengoed te Eindhoven als te Delft kunnen gaan studeren.

J. STELLINGWERFF.

Mislukte ontmoeting

De lezer moet het mij maar niet al te kwalijk nemen als ik begin met een persoonlijk woord.

Toen mij werd verzocht om zo nu en dan in Opbouw iets te schrijven over arbeidersvraagstukken van voorheen en thans, heb ik mij een kort ogenblik gevleid gevoeld.

Schrijven in een blad als Opbouw, met z'n bekwame, geleerde, zeergeleerde en hooggeleerde medewerkers is eervol en geen geringe zaak.

Helaas, op dat korte ogenblik van gevleid zijn is gevolgd een nog niet afgesloten periode van twijfel en schroom.

Welgemeende en gegronde twijfel aan mijn capaciteiten. Geen ogenblik mag ik mij verbeelden een behoorlijke partij te kunnen blazen in het geschoolde orkest van de Opbouwmedewerkers. Ware het niet, dat de redactie in het allereerste artikel van Opbouw zo vriendelijk en welwillend was geweest te beloven, dat ook Hansje, Liesje en het Keukenmeisje, (mits ze niet op teveel rekenden) enkele kruimkens zouden krijgen van de welvoorzienige redactietafel, de periode van schroom en twijfel zou haar einde hebben gevonden in een bescheiden bedankbriefje.

Hansje, Liesje en het keukenmeisje uit het eerste nummer laten me maar niet los.

Wie zijn dat eigenlijk? Wie heeft de redactie daarbij op het oog?

In geen geval de redactie of de medewerkers. Die kregen kennelijk een plaats onder de Luthers en hofpredikers.

En nu komt de verklaring van mijn schroom. Het leven heeft mij enige zelfkennis bijgebracht; als ik m'n plaats moet kiezen tussen de Luthers en hofpredikers enerzijds en de Hansjes, Liesjes en keukenmeisjes anderzijds, is er voor mij maar één keuze. Mijn hart trekt naar de Hansjes, Liesjes en de keukenmeisjes. Hansje moge dan in de loop der jaren Hans geworden zijn, in hem vind ik mijzelf terug.

Daarom, het is niet, omdat ik aanspraak kan of ooit wil maken op literaire, laat staan wetenschappelijke pretenties, dat ik ten leste de uitnodiging tot schrijven heb aanvaard. Dit is de reden: misschien kan Hansje schrijven voor de Hansjes onder ons.

Misschien komt er dan nog eens een Liesje, die kan schrijven voor de Liesjes en de keukenmeisjes. Die behoeven dan niet meer tussen of na een vermoeiende dagtaak verpoozing te zoeken in bladen als Eva, Margriet en des Zaterdag's „De Elizabeth Bode”.

Misschien, maar daar durf ik niet zo vast op te hopen, hebben de schijnbaar vele Luthers en hofpredikers onder ons er ook nog iets aan.

Ik ben er van overtuigd, dat er heel veel Hansjes, Liesjes en keukenmeisjes onder ons zijn en, zegt de Bijbel, hunner is het Koninkrijk der Hemelen.

De geschiedenis der kerk leert, dat als de Luthers dood zijn en de hofpredikers zwijgen of leugens profeteren, bij de Hansjes, Liesjes en keukenmeisjes het fijne goud der Waarheid, zij het onder veel stof, het langst wordt bewaard en gelieft.

Het gaat niet goed met de kerk, het gaat niet goed met onze kerkelijke pers, als ze, terwille van het prestige t.o. de buitenwacht, terwille van de meningsverschillen tussen Luthers en hofpredikers, hun bladen zwaar om te verstaan maken en geen oog hebben voor het feit, dat Liesje en het Keukenmeisje grijpen naar bladen als Eva en Margriet.

Wie thuis passend eten krijgt, loopt niet naar de cafetaria.

Maar terzake.

Ik zou dus proberen te schrijven over arbeidersvraagstukken van voorheen en thans. Welnu, om te beginnen moet dan worden gezegd, dat men nooit tot een juist oordeel over de arbeidersvraagstukken van vandaag kan komen, als men niet weet van de sociale geschiedenis van de laatste eeuw.

De sleutel van het heden, ligt in het verleden.

Aan die kennis van de sociale geschiedenis van de laatste eeuw, mankeert nog heel wat. Daarom kon de bijna revolutionaire maatschappelijke ontwikkeling van de laatste jaren ons kerkvolk zo overrompelen.

Men had kunnen weten, dat de maatschappelijke ontwikkeling van nu, in de jaren 1925—1940 zorgvuldig en wetenschappelijk, aan de hand van sociaal-politieke experimenten, is voorbereid. Niet illegaal of in het verborgen, maar openlijk, begeleid door een stroom van geargumenteerde lectuur.

En omdat het kerkvolk in de belangrijke periode 1925—1940 blind was voor de belangrijke ontwikkeling der geesten buiten eigen kring, staat het vandaag verbijsterd tegen de ontwikkeling aan te kijken en weet het geen antwoord op de vele vragen, die hier rijzen. Wie, om toch maar iets te zeggen, z'n toevlucht neemt tot sluitredenen, bewijst het land noch het kerkvolk een goede dienst.

Dit moeten we zien, erkennen en er naar handelen: we hebben een achterstand. Een

achterstand, niet van vijf of tien, maar van tientallen jaren.

De vraag hoe die achterstand is ontstaan, is even belangrijk als de vraag op welke wijze de achterstand kan worden ingelopen.

De heer Puchinger, die meer in zijn mars heeft dan ik, geeft in dit blad in de artikelenreeks: „Einde van een Kuyperiaanse wereld”, een ontdekkende beschouwing over de funeste invloed van het typisch Kuyperiaanse „vanzelfsprekendheidsgehoof” op de levenspraktijk van hen, die gerekend werden te behoren tot de Gereformeerde Gezindte van voorheen. Zie ik het goed, dan is ook Puchinger verontrust door de benauwende vraag: Hoe is het mogelijk, dat de Gereformeerde Gezindte, eertijds de dynamische kracht van alle christelijke politieke, sociale en maatschappelijke actie, zo radikaal kon worden uitgerangeerd als thans het geval is?

Want niemand kan ontkennen, dat de Gereformeerde wagen op dood spoor staat. Zeker, hier en daar rijdt nog wel een particulier Gereformeerd wagentje, maar het tankt op vreemde plaatsen en het historisch kentekenbewijs is vervangen door het bordje „Progressief”.

Het een is al even erg als het ander.

Hoe komt dit allemaal?

De theoloog zal hier de schuld geven aan bepaalde Kuyperiaanse constructies. Puchinger wijst op het steriele „vanzelfsprekendheidsgehoof”. De econoom meent, dat de Colijnperiode te weinig liet zien van de vorderingen op het gebied van het economisch denken. Ze zullen alle drie wel gelijk hebben. Ik wilde er nog een vierde factor bijvoegen, n.l. deze: Met name het reformatorisch deel van de Gereformeerde Gezindte, de mannen van de W.d.W., hebben zich in de beslissende jaren van 1925 tot 1940 opgesloten in hun studeerkamer en hebben de christelijk-sociale beweging, in de meest kritieke periode van haar bestaan, de steun, die toen meer dan ooit onmisbaar was, onthouden.

De periode van 1925 tot 1940 durf ik de meest kritieke periode van de christelijke sociale beweging te noemen.

Immers, in dit tijdvak beschikten zowel de Roomse als de socialistische arbeidersbeweging over een grote staf van wetenschappelijke medewerkers. In dit tijdvak zijn de principiële en praktische fundamenten gelegd voor de maatschappij van vandaag.

Toen Minister Verschuur zijn „Bedrijfsradenwet” (1938) in het Staatsblad wist te loodsen, verklaarde zijn partijgenoot Min. Aalberse in een voordracht, gehouden voor H. M. de Koningin, dat deze wet en de andere ordeningswetten waren: „typische organen in een tijdperk van overgang van vrijheid naar ordening”.

De christelijke politieke en sociale organisaties zagen b.v. in de crises-ordeningswetten van die jaren tijdelijke noodmaatregelen. Als zodanig werden ze geaccepteerd.

Maar voor Rome en het socialisme waren het zeer beslist geen tijdelijke maatregelen, doch weloverwogen experimenten, die de corporatieve en socialistische maatschappij moesten helpen bouwen.

Zonder oog te hebben voor het gehele gebouw, hebben de christelijke politieke en sociale organisaties meegeholpen aan het leggen van deze fundamenten.

Alleen de mannen van de W.d.W. waar-schuwden voor de principiële consequenties. In 1928 hebben de mannen van de W.d.W. en de mannen van de christelijk sociale beweging elkander voor een korte tijd ontmoet. Dat was tijdens het principiële debat tussen Prof. Dooyeweerd en Amelink over het verplicht „boekenonderzoek” bij de medezeggenschap.

Tot grote schade van beiden, zijn ze daarna elk hun eigen weg gegaan.

De W.d.W. werd daardoor een studeerkamerwetenschap. De christelijke sociale beweging miste een schriftuurlijke, principiële fundering voor haar opvattingen en bleef teren op de verouderde erfenis der vaders.

Tegenover de stroom van boeken en tijdschriften over de moderne maatschappijproblemen van die jaren, welke van Roomse en socialistische zijde verscheen, kunnen de protestants-christelijke boeken op de vingers van één hand worden geteld.

Hoe ver de christelijk sociale beweging en het reformatorische deel van de Gereformeerde Gezindte van elkander waren afgegroeid, bleek tijdens de illegale bijeenkomsten in

1944, toen de leiders van de vakbeweging vrijwel critiekloos de Rooms-socialistische maatschappijopvattingen bleken te hebben aanvaard. Aanvankelijk met succes heeft Prof. Dooyeweerd zich tegen deze opvattingen gekeerd. Helaas; de afstand was al te groot geworden. Er was, met het oog op de bevrijding geen voldoende gelegenheid tot nadere bezinning, de maatschappelijke richtlijnen van uitgesproken rooms-socialistische signatuur, werden niet losgelaten en voor de tweede maal in de recente geschiedenis liep de ontmoeting tussen het reformatorische deel van de Gereformeerde gezindte en de christelijk sociale beweging op niets uit. De laatste ging haar eigen weg en Prof. Dooyeweerd, een van de weinige werkelijk deskundigen, werd straal genegeerd.

Deze gang van zaken heeft zijn stempel gedrukt op de praktijk van de christelijk sociale beweging. Hij heeft ook meegelopen de goede kern van de Gereformeerde Gezindte buiten de praktijk van het maatschappelijke leven te plaatsen.

Nog eens: de Gereformeerde gezindte staat op dood spoor.

Vijftig jaar en langer waren het Gereformeerden, die in de politieke en maatschappelijke organisaties de leiding hadden en de sleutelposities bezetten.

Dat is nu radikaal anders. Het zijn niet-Gereformeerden, die in deze organisaties de koers bepalen en de leiding stevig in handen hebben.

Men kan nu spreken van het einde van een Kuyperiaanse wereld, van de ondergang van de Gereformeerde Gezindte. Belangrijker echter dan het constateren van feiten, is het zoeken naar de oorzaken en achtergronden van dit einde en deze ondergang.

En dan moeten we luisteren naar Puchinger, als hij ons wijst op de gevaren van vanzelfsprekendheidsgeloof, maar ook zullen we consequenties moeten trekken uit ons onderzoek naar de achtergronden van het verval en niet aarzelen als dat onderzoek ons noopt tot een nieuw begin.

Wormer

JAC. WIJNANDS.

Persschouw

Prof. Popma over de vrijmaking

In „Bezinning” 12e Jaargang 1957 No 2 publiceerde Prof. Popma een belangwekkend artikel over „Reveil en Devotie”. Hij vergelijkt daarin het „Reveil” en de mystieke „devotie” aan de hand van een gedicht van Bilderdijk, dat een omwerking is van een stukje proza van Fenelon. In dit artikel schrijft Dr. Popma o.a.:

„Wat nu te verstaan onder de uitdrukking „19de-eeuws-réveil”? Ook als we ons beperken tot de 19de eeuw en ons vaderland blijft deze term vaag genoeg. Ik zou er onder willen verstaan — al ontkom ik daarbij niet geheel aan een eventueel verwijt van willekeur —: die opwaking van het Christelijk leven en levensbesef, dat werd voorbereid door Bilderdijk en zijn kring en in kerkelijke zin zijn uitlopers had in Afscheiding en Doleantie en via deze laatste (maar dan overschrijden we de grens van de 19de eeuw) ook een bescheiden en niettemin breed opgevatte voortzetting vindt in de huidige beweging voor calvinistische wijsbegeerte; terwijl, eveneens in de 20ste eeuw, de beweging tot kerkelijke vrijmaking ook enige duidelijke trekken van verwantschap toont met dit réveil.”

„Het Duitse wonder”

In „Elsevier” werd een interview gepubliceerd dat de heer Lunshof had met Prof. Erhard, de bekende Duitse minister van economische zaken. Deze, een felle tegenstander van het dirigisme en een principieel voorstander van vrijheid ook in de economische sector van het menselijke leven, vertelde iets van de fabelachtige ontwikkeling van het economische leven in de Bondsrepubliek. Hij zei o.a.:

„Als men over het Duitse wonder spreekt, moet ik er in de eerste plaats van gewagen, hoezeer de Duitse arbeider en de Duitse middenstander en de Duitse

werkgever hebben gewerkt. Zij hebben bijzonder hard gewerkt. Wanneer ik enkele cijfers geef, moet u daarbij tevens bedenken dat niet alleen het materiële doorslaggevend is. Doorslaggevend is de mate van het geluk, die er door wordt verkregen. De industriële productie bereikte, als men 1936 op 100 stelt, het cijfer van 220. De buitenlandse handel van de Bondsrepubliek steeg in de laatste acht jaren van 245 miljoen Mark tot 3.2 miljard Mark. De Duitse deviezen reserve bedraagt 19 miljard Mark. Alleen in de laatste vijf jaren zijn de netto lonen van 34 tot 38 miljard gestegen; het totale inkomen van het Duitse volk is van 45 op 90 miljard verhoogd, dat wil zeggen in vijf jaren verdubbeld. Het aantal bij het productieproces betrokkenen is van 13.5 miljoen tot 18.6 miljoen gekomen. Het spaarconto sprong van 3 op 24 miljard Mark.... De nominale lonen zijn de laatste zes jaren met 52 pct., de reële lonen met 43 pct. gestegen.”

C. VEENHOF.

VAN HIER EN GINDS

„Breek af de muren”

Onder deze titel gaf de Nationale Raad van Christelijke kerken in Amerika (de Amerikaanse onderafdeling van de Wereldraad) een overzicht van de voortgang in de vorming van de ene „wereldkerk” — de gouden droom van alle wereldraad-mensen. De schrijver van dat overzicht verklaart triumpfanteijk dat de barrières tussen de verschillende kerkelijke denominaties over de hele wereld op instorten staan! In Schotland waren voorheen 14 presbyteriaanse kerken, nu zijn er nog 4. In Canada ontstond de Verenigde kerk van Canada (The United Church of Canada) uit verenigingen van niet minder dan 21 presbyteriaanse, methodistische en congregationalistische kerken. In de Verenigde Staten kwam een vereniging tot stand tussen de Congregationalistische kerken en de „Christian churches”, welke tezamen nu de Congregationalistische Christelijke kerken vormen. In 1934 ontstond de Evangelische en Gereformeerde Kerk uit de smensmelting van de Evangelische Synode van Noord Amerika en de Gereformeerde Kerk in de Verenigde Staten. En op 25—27 juni 1957 besloten de Congregationalistische Christelijke en de Evangelische met de Gereformeerde kerken een vereniging aan te gaan met elkaar om voortaan samen de Verenigde Kerk van Christus (the United Church of Christ) te vormen. Deze kerken hebben tezamen een ledental van ongeveer twee miljoen. Voorts is nog een ander groots verenigingsplan in de maak. Namelijk van de Presbyteriaanse kerk in de Verenigde Staten (the Presbyterian Church in the U.S.A.) en de Verenigde Presbyteriaanse Kerk van Noord Amerika (the United Presbyterian Church of North America). Als deze vereniging tot stand komt zal deze nieuwe kerk de grootste presbyteriaanse kerk ter wereld zijn. Zij zal dan namelijk 3.000.000 leden tellen, verenigd in 9.000 gemeenten met ongeveer 10.000 predikanten. Voorts waren er vroeger 85 zelfstandige Lutherse kerkengroepen in de Verenigde Staten, terwijl er thans nog „slechts” 16 zijn. De mogelijkheid bestaat evenwel dat dit getal in de naaste toekomst zal worden teruggebracht tot 13. Van enige zorg voor of zelfs maar overweging van de zuiverheid in de leer was bij dat alles, althans voor zover het genoemde rapport over deze vereniging handelt, in geen enkel opzicht sprake! Met hartelijke instemming constateert het rapport wel: Het overschrijden van

de grenzen tussen de verschillende kerkelijke denominaties is momenteel, zowel bij gewone leden als bij de predikanten een heel gewone zaak. Bij de keuze van een kerk laat een gezin zich leiden door de persoonlijkheid van de dominé, de wijze waarop een portier hen groet, of de gemakkelijheid waarmee men de gezinsauto kan parkeren. (Today the crossing of denominational lines by both laymen and clergy is commonplace. In choosing a church a family may base its decision on the pastor's personality, the way an usher greets them, or the ease with which they can park the family car.)

Uit een rapport als dit ziet men hoe het eenheidsstreven al meer veld wint en „successen” boekt en hoe het bij die verenigingen met de „leer”, de prediking van het Evangelie, gaat. Daarover bekommert men zich niet meer!

En wat doen zij die trouw willen zijn aan de leer van de apostelen en de profeten?

Protestanten in Polen

De bekende Dr Martin Niemöller heeft onlangs een bezoek gebracht aan Polen. Naar hij mededeelde, telt Polen ongeveer 200.000 Protestanten, met 186 predikanten. Het ledental loopt terug door emigratie, en vele gemeenten zijn te klein om een predikant te onderhouden. Dr Hanfried Krüger, die Niemöller vergezelde, zei dat de staat vele Protestanten verdenkt van ontrouw. 60 studenten studeren theologie aan de „Academie voor Christelijke Theologie” te Chylice bij Warschau. Niemöller en de zijnen hebben met de Poolse minister voor kerkelijke zaken de mogelijkheid van uitwisseling van professoren en studenten met de Evangelische kerk in Duitsland besproken.

KERKNIEUWS

Wij ondergetekenden, studenten aan de Rijksuniversiteit te Leiden, bijeen op dinsdagavond 7 mei 1957 ten huize van Mej. C. C. Jasperse,

opgemerkt hebbende de afval van God en Zijn Woord in de studentenverenigingen waarop gereformeerde studenten zijn aangewezen, willen zij zich organiseren,

lettende op de noodzakelijkheid van het zich verenigen,

achten ons groepen, met spoed een aanvang te maken met de oprichting van een vereniging van gereformeerde studenten;

verklaren daarom bij dezen, dat hedenavond door ons is opgericht: De Vereniging van Gereformeerde Studenten te Leiden, onder de naam: FRANCISCUS GOMARUS;

besluiten hieraan bekendheid te geven, en wel in de eerste plaats aan wie dit het eerst betreft, namelijk alle gereformeerde studenten te Leiden;

en sporen voorts ieder aan, die, lid zijnde van een Gereformeerde Kerk, te Leiden studeert of van plan is te gaan studeren, zich als lid bij deze vereniging te voegen.

getekend C. C. JASPERSE
W. G. H. BASSIE
J. WIEGEL.

Candidaats-examen. Geslaagd voor het Candidaats-examen de Heer J. Klamer, C 392, Roodeschool.

Den HEERE dankbaar berichten wij U de geboorte van

MARTHA NICOLETTA.

J. Bos
A. J. Bos—van Dooren
Peter
Elsje
Géke.

Kampen, 11 Juni 1957
Broederweg 15.

Drukkerij Steenberg

ZEIST - TELEFOON 2452

Periodieken

Boekwerken

Handeldrukwerk

Abonnementen s.v.p. bij vooruitbetaling door storting op girorekening 233117 t.n.v. Drukkerij Steenberg Zeist, met bijvermelding voor „Opbouw”.

Abonnementsprijs: f 5.- p. halfjr. - f 10.- p. jr. Losse nummers 25 cent. Buitenland: f 6.25 per halfjaar - f 12.50 per jaar.